

UČITELJSKI TOVARIŠ

Glasilo Udruženja Jugoslov. Učiteljstva — Poverjeništvo Ljubljana.

Vse spise, v oceno poslane knjige itd. je pošiljati samo na naslov:

Uredništvo Učiteljskega Tovariša v Ljubljani, Frančiškanska ul. 6.

Rokopisov ne vračamo.

Vse pošiljke je pošiljati franko.

Učiteljski Tovariš izhaja vsak četrtak pop. Ako je ta dan praznik, izide list dan pozneje.

Za neorganizirane 40.— Din, za naročnike v inozemstvu 60.— Din letno. Posamezna številka po 1.— Din.

Za reklamne notice, pojasnila, poslana, razpise služb je plačati po 1 Din za vsako petit-vrsto. Priloge stanejo poleg poštne še 25 Din.

Telefon uredništva št. 312.

Za oznanila je plačati od enostolpne petit-vrste, če se tiska enkrat 1 Din. Inzeratni davek posebej.

Oznanila sprejema upravništvo lista.

Članstvo ljubljanskega Poverjenišva UJU ima s članarino tudi že plačano naročnino, torej ni treba članstvu naročnine posebe plačevati.

Naročnino, reklamacije, t. j. vse administrativne stvari, je pošiljati samo na naslov:

Upravništvo Učiteljskega Tovariša v Ljubljani, Frančiškanska ulica 6./L.

Poštni čekovni urad št. 11/197

Reklamacije so proste poštne

Po 36 letih — prisilno v pokoj.

Na sejo višjega šolskega sveta, ki se vrši te dni, je bila naknadno postavljena na dnevni red zadeva upokojitve nad 36 službenih let starih učiteljev in nad 32 službenih let starih profesorjev.

To je vprašanje, ki bo zelo močno zarezalo v naš stan, še bolj pa v narod in državo.

Zato je nujno potrebno, da ob tako važnih ukrepih izpregovorimo in zaslišimo tudi javno mnenje, ki nam bo morda le navedlo razloge, preko katerih ni mogoče iti, če se ima le še količjak solidne vesti in odgovornostnega čuta. Izpregovorili bi o tem vprašanju že prej, toda ker prvotno ta zadeva ni bila na dnevnem redu seje, smo bili mnenja, da so merodajni vladni faktori sami uvideli potrebo odložitve tega vprašanja in so se izognili prenašanju.

Ne malo je bilo naše začudenje, ko se je to zgodilo z dostavkom nove točke k dnevnemu redu — v zadnjem trenutku. Zakaj v tem trenutku?

Prisilna upokojevitel? Prisilna upokojevitel znači za nas pod sedanjimi življenjskimi razmerami nasilno in nemoralno dejanje, ki ga izvrše odločujoči državni funkcionarji nad vzgojiteljem naroda, ki je zvesto in požrtvovalno služil in žrtvoval svoje življenje edinole narodu. Niti osebne ambicije mlajšega učiteljstva, niti državna potreba »iz zadrege« nista upravičeni napraviti tako nasilje nad nikomur, ki je še sposoben za službo, da bi ga proti njegovi volji upokojili. To je tudi zelo neekonomično postopanje z delavnimi energijami naroda!

Zato smo trdno uverjeni, da za tak predlog ne bodo glasovali naši zastopniki, ker si ne bodo upali prevzeti odgovornosti za posledice, in enako pričakujemo, da ne soglašajo s tem močje v vladi, ki so z našo borbo dosegli svoja mesta in zato uživajo naše zaupanje.

Presojajmo to vprašanje globlje!

Vprašajmo se, kje bomo dobili toliko nadomestila specijalno za moške učne osebe? (Preštejte prej, koliko jih pride v poštev — ne bo jih najbrže mnogo pod 200 moških samo.) Nadalje nastaja vprašanje, koliko bi prihranila država s tem finančno in koliko z ozirom na izrabo delovnih energij naroda? Potem se vprašajmo, koliko bo to v korist šoli in pouku? Vprašajmo tudi narod, ali bo zadovo-

ljen z velikopotezno odstranitvijo svojih vzgojevalcev, ki bo precej potresla tudi drugo življenje? Poglejmo tudi nekoliko socialno stran, in vprašajmo se, kam bodo šli pri sedanjih stanovanjskih razmerah vsi pregnanci stanovat?

Sama negativna vprašanja, ki bodo k današnjim nezadovoljstvom pripeljala nov broj nezadovoljstev; ki bodo iz mirnih in najzvestejših pozitivnih delavcev napravila tropo negativnih in razdirajočih zabavljačev!

Stari bodo odšli iz »boljših« mest, mladi jih bodo zasedli, »slabejša« mesta bodo pa ostala nezasedena in brez kompetentov, ali pa z drugovrstno delovno močjo. Država ne bo finančno nič manj obremenjena, ker ostane plača in draginska doklada ista, vrže pa s tem na cesto v žrelo brezdelnosti znatno silo še

dobre delovne moči in trati tako energijo naroda. Še več šol bo brez moških učnih oseb. S penzionistom odide tudi občinski tajnik, posojilničar itd. Nadomestila v večini slučajev ne bo! Vse to bo pretreslo zadovoljstvo naroda. Šola in pouk preide v mnogih slučajih v roke manj izkušenih ljudi. Največ spora bo pa prineslo stanovanjsko vprašanje.

Ne vemo, če si je vlada izbrala ravno najboljši čas za svoj korak. Če hoče pomagati razdiračem — potem ja!

Če imate dovolj tehtne argumente, da ovržete gorenje in če prevzamete tudi odgovornost na svojo vest — potem naprej.

Mi odpiramo zastor kritike: Javno delo naj se javno sodi!

Čujte mogotci i nas — proletarijat.

Program UJU.

(Temeljne smernice za razpravo.)*

(Referat g. Jovo P. Jovanovića, člana Glavnega Odbora UJU »Naloge učiteljske organizacije v ujedinjeni domovini Srbov, Hrvatov in Slovencev«, podan na državni učiteljski skupščini v Sarajevu, 1. 1922.)

UČITELJSTVO NARODNIH ŠOL.

Nekvalificirano učiteljstvo.

Kakršen nedostatek se opaja pri narodnih šolah, tak se občuti tudi pri učiteljstvu narodnih šol. Povečanje se ta nedostatek pri učiteljstvu še s tem, da se sprejema za učitelje tudi osebe brez prave učiteljske izobrazbe kot začasne učitelje ali takozv. »učiteljske zastopnike«. Vendar je učiteljski kader še vedno majhen in pomankljiv. Prirastek učiteljskega kadra niti ne odgovarja stvarni potrebi.

Število učiteljstva.

Večino nedostatkov glede učiteljstva pri nas in posledice istih na državno življenje se da najlažje predložiti in ugotoviti, ako se poslužimo paralele. Mi imamo 17.000 učiteljstva, dočim ima Češka, ki je po prebivalstvu in teritoriji za polovico manjša od naše domovine, 47.000 učiteljstva. Za izobrazbo učiteljstva ima 48 učiteljskih, poleg tega 8 učiteljskih za izobrazbo strokovnega

učiteljstva, ki poučuje strokovne predmete na narodnih šolah. Posledica tega je, da šteje Češka samo 3% nepismenih, narodna prosveta se je dvignila na zelo visoko stopnjo, in to je povečalo narodno produktivnost in ojačilo državno finančno moč; vse skupaj pa je prineslo državi in narodu blagostanje in na višini stoječe kulturno in socialno življenje.

Višja in enotna izobrazba učiteljstva.

Od kakršne važnosti je število učiteljstva, ravno tolike važnosti je tudi višina splošne in strokovne učiteljske izobrazbe za državo. Neovrgljivo je, da razpolaga velika večina našega učiteljstva z dovoljno izobrazbo za uspešno delo v osnovni šoli. Toda zahteve so višje: ne zadošča več samo šolanje v osnovni šoli za narodno mladino, zahteva se, da uživa mladina tudi potrebno nadaljno izobrazbo, ker brez nadaljne izobrazbe nima osnovno šolanje nikake stvarne vrednosti; in če se zahteva nadaljna izobrazba za vso mladino, ki ne študira na srednjih šolah, tedaj nikakor ne zadošča, da se učiteljski kader samo številčno poveča, ampak je potrebno, da se tudi izobrazba novih učiteljskih kandidatov poveča in dvigne na čim višjo in potrebam odgovarjajočo stopnjo.

Potrebno je, da to zahtevo malo jasneje izrazimo!

Pri nas se je že zdavnaj uvidelo, da ne zadošča za našo mladino samo izobrazba štirirazredno osnovne šole. Da bi se temu odpomogli,

se je skušalo razširiti osnovno šolo na višje razrede in ustanavljati meščanske šole, toda te reforme se niso mogle izvesti, ker se je naletelo na zapreke, ki so ovirale izpeljavo te reforme pri ureditvi narodnih šol.

Izpeljava teh reform je naletela na dve glavni zapreki: na nedostatek dovolj izprašanega učiteljstva za izpeljavo višje in nadaljne izobrazbe, in na pomanjkanje poslopij za višje osnovne in meščanske šole. Za izpeljavo tega višjega in nadaljevalnega pouka so potrebna posebna poslopja in poseben učiteljski kader. Pokazala se je pa še druga zapreka, da se namreč starši otrok niso mogli sprijazniti z mislijo, da bi pogrešali zaradi nadaljne izobrazbe svoje otroke pri domačem poslu in to ravno tedaj, ko mladina doraste in ko bi bila otroška pomoč najboljša in najpotrebnejša.

Ta dva problema stojita pri nas še sedaj nerešena, in dokler se ne rešita povollno ta dva problema, toliko časa se ne more zahtevati in pričakovati toliko potrebne nadaljne izobrazbe za našo narodno mladino.

Na prvi pogled izgleda, da se ne moreta ta dva problema izvršiti kar tako lahko, toda v resnici se lahko rešita tudi pri nas dobro in lahko. Rešita se lahko tudi pri nas na isti način, kot po drugih državah, in sicer: da se višji in nadaljni pouk v narodnih šolah ne izpelje z učiteljstvom posebne kategorije, niti da se zgrade posebne šolske zgradbe, ampak da se izvede z istim učiteljskim kadrom osnovna in nadaljna izobrazba v narodnih šolah.

To se lahko izpelje, ako se vrši ta osnovna in nadaljna izobrazba nedeljeno, t. j. da se v gotovih dneh tedna vrši osnovni, v drugih dneh pa nadaljevalni pouk. Na ta način bi ne bilo potrebno vzgojiti in plačevati posebne kategorije učiteljstva, niti bi ne bilo potrebno zidati posebnih šolskih poslopij samo za višjo ali nadaljno izobrazbo narodne mladine, temveč je potrebno samo, da se poviša izobrazba učiteljskihnikov. S tem načinom bi se razrešil tudi drugi problem, ker tako bi tudi starši ne bili oropani povsem otroške pomoči pri domačih delih radi nadaljnega šolanja, niti bi se ne odtegnila mladina potrebemu nadaljnemu pouku radi njihovega pomagovanja staršem pri domačem delu.

Na ta način se izpeljuje uspešno osnovni in nadaljevalni pouk v narodnih šolah v Sloveniji.

Cepitev učiteljstva po izobrazbi.

Taka rešitev teh problemov je dobra tudi v interesu državnih financ, ker bo izobrazba narodne mladine na tak način mnogo cenejša, in se približuje interesom delavskega kmečkega ljudstva, ker se mu ne odvzame povsem otroške pomoči pri domačem delu, ki jim je v resnici po-

LISTEK.

„Slovenski učitelj“ — letnik 1873.

(Donesek k zgodovini slovenskega osnovnega šolstva.)

Spisal: Ivan Lapajne, ravnatelj meščanske šole v p. v Krškem.

Da imamo Slovenci že nekaj časa Slovenijo, svojo pokrajino v svoji državi, Jugoslaviji, ta velika pridobitev je premija, zasluženo darilo, ki smo ga postali deležni po zaslugi ljunških Srbov in s sodelovanjem značajnih bratov Hrvatov.

Kako smo postali Slovenci vredni, da smo postali deležni narodne svobode, da smemo čislati svojo narodnost, gojiti svoj jezik, rabiti ga v šoli, v uradu, v javnem življenju; kako smo se ohranili kot Slovenci in obenem kot Jugoslavlani, o tem govori zgodovina izpred sto in več let.

V Vodnikovi in Napoleonovi dobi smo na to delovali, pred 80. leti — doba 1848. — smo postavili program in temelj sedanjí Sloveniji, a že pred 70. leti smo se poslužili ustavnih pravic za rabo svojega materinskega jezika.

In k temu uspešnemu narodnostnemu gibanju smo veliko tudi slovenski učitelji pripomogli. Saj je že l. 1850. izhajal v Celovcu mesečnik »Šolski prijatelj«, uredovan po duhovniku s sodelovanjem ljudskih učiteljev, a leta 1861. je začel izhajati »Učiteljski Tovariš«, ki je krepko deloval že pred novo šolsko dobo. Ta nova doba se je začela z letom 1868., ko je padel konkordat, t. j. pogodba s cerkvijo, katera je vodila šolstvo v imenu države.

Šolski zakoni, izdani v prvi petletni (1868 do 1873) novi dobi, ki so deloma še sedaj v veljavi, so bili ugodni za razvitke šolstva na Slovenskem (razen na Koroškem, kjer se je nemštvo in nemškutarstvo že takrat preveč vgnezdilo). Zgodilo se je celo, da je bil političen položaj takrat za Slovane v Avstriji ugoden. Bilo je okoli l. 1870. Na Dunaju je bilo za kratko dobo dokaj slovansko, osobito Čehom prijazno in naklonjeno ministrstvo (grof Hohenwart — Kranjec — ministrski predsednik, Čeh Jireček kultusminister); na Kranjskem je bil deželni predsednik Bleiweissov somišljenik baron Wurzbach, deželni šolski nadzornik Slovenec Jarc v Ljubljani, vitez Močnik odlični pedagog, matematik in za njim slovenski književnik Klodič, sta bila nadzornika

v Gradcu. Po letu 1871. je padla po zaslugi nemškega cesarja Viljema I. Hohenwartova vlada in nastopila je glede slovanske politike reakcija. Imenovano je bilo strogo nemška vlada Lasserjeva (Tirolec), imenovana knez Auerspergova (plemič s Češkega). Na Kranjskem je pa postal kranjski grof Auersperg, prej glavar v Ljubli, deželni predsednik, slovenski renegat profesor Pirker pa deželni šolski nadzornik. Vse to se je nekako pletlo pred 50. leti. Takrat sem bil nadučitelj v Ljutomeru (od l. 1871.—1878.), od kod sem opazoval politične in šolske dogodke po Slovenskem. Opazoval sem jih potom časopisov, katerih je bilo že takrat nemalo število, n. pr.: »Slov. Narod«, »Novice«, »Danica«, »Slovenski gospodar«, »Učiteljski Tovariš« in drugi. Ljubljanske politične in šolske razmere sem pa imel priliko osebno pretehtovati, ker sem se 3 leta (1866—1869) šolal ondí, kjer sem si izbral tudi tovarišico (1873).

V Ljubljani sem v teh letih (1868—1878) občeval z vrliimi tovariši: Praprotnik, Matevž Močnik, Tomšič, Stegnar, ki so bili dobri Slovenci, izvrstni šolniki, zanesljivi kolegi. Za dom in šolo so bili nad vse delavni. Osnovali so »Kranjsko učiteljsko društvo«, ki so ga kmalu razširili na

»Slovensko učiteljsko društvo«, ki se je čez malo let preustrojilo v »Zavezo«. »Učiteljskega Tovariša« je uredjeval Andrej Praprotnik, ki je zastopal tudi kranjsko učiteljstvo v dež. šolskem svetu prve sestave; list je bil skrbno in vestno urejevan. V mali meri sem tudi jaz sodeloval. »Slovensko učiteljsko društvo« je imelo poleg odborovih sej vsako leto v Ljubljani imponantne občne zbornice, s katerimi so bile združene razstave učil, lepe gledališke predstave, koncerti itd.

Vse to je pa za dobo 5 do 6 ali 7 let prenehalo, ko je bila z letom 1872. in 1873. nastopila v Avstriji nemška doba, katero smo posebno na Kranjskem brdsko občutili. Vsled pritiska so moralni odlični in neodlični šolniki na Kranjskem umolknil, skriti se, bati se. Mnogi so bili prej dobri Slovenci, a postali so nemškutarji, n. pr. Zima, ki se je prelevil v Simo, prof. Gariboldi, ravnatelj Horvat in drugi. Na pol so se nemštvo udali: Žumer, Belar (slovenski kompozitor), Udall se pa niso, samo utihnili so morali: Praprotnik, Tomšič, Stegnar. Nasprotno sta se pa možato držala: učitelj Matevž Močnik (ne zamenjati ga z matematikom dr. Franc Močnikom in nadučiteljem Govekar na Igu.)

(Dalje prih.)